

**Valtioneuvoston kirjelmä Eduskunnalle ehdotuksesta
neuvoston puitepäättökseksi (laittoman
huumausainekaupan vähimmäissäännökset)**

Perustuslain 96 §:n 2 momentin mukaisesti laitetään Eduskunnalle Euroopan yhteisöjen komission 27 päivänä kesäkuuta 2001 tekemä ehdotus puitepäättöksen tekemiseksi laittoman rikostunnusmerkistöjen ja seuraamusten vähimmäissäännöksistä sekä ehdotuksesta laadittu muistio.

Helsingissä 13 päivänä syyskuuta 2001

Oikeusministeri *Johannes Koskinen*

Lainsäädäntöneuvos Vilja Hahto

**EHDOTUS PUITEPÄÄTÖKSEKSI LAITTOMAN HUUMAUSAINEKAUPAN
RIKOSTUNNUSMERKISTÖJEN JA SEURAAMUSTEN VÄHIMMÄISSÄÄNNÖKSISTÄ****1. Yleistä**

Komissio on 27 päivänä kesäkuuta 2001 tehnyt Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 31 artiklan e alakohdan ja 34 artiklan 2 kohdan b alakohdan nojalla ehdotuksen puitepäättöksen tekemiseksi laitton huumausainekaupan rikostunnusmerkistöjen ja seuraamusten vähimmäissäännöksistä.

Lainsäädäntötoimien tarve huumausaineiden laitton kaupan torjumiseksi on todettu Wienin toimintasuunnitelmassa (EYVL C 19, 23.1.1999), joka käsittelee Amsterdamin sopimuksen vapauten, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvan alueen toteuttamista koskevien määräysten täytäntöön panemista, Tampereen Eurooppa-neuvoston päätelmissä, Euroopan unionin huumausainestrategiassa (2000—2004) sekä huumausaineiden torjuntaa koskevassa Euroopan unionin toimintasuunnitelmassa (2000—2004).

Asian käsittely on aloitettu horisontaalisessa huumausainetyöryhmässä 29.6.2001 sekä aineellinen rikosoikeus – työryhmässä 9.—10.7.2001. Tämä muistio perustuu asiakirjaan 10372/01 DROIPEN 60 CORDROGUE 45 COMIX 494.

2. Pääasiallinen sisältö

Puitepäättösehdotus koskee jäsenvaltioiden rikosoikeudellisen sääntelyn lähentämistä ja yhteistyön lisäämistä huumausainekaupan torjumiseksi. Ehdotuksen mukaan jäsenvaltioiden on hyväksyttävä siinä asetettu rikostunnusmerkistöjen ja seuraamusten vähimmäissäädntely.

Puitepäättösehdotuksessa jäsenvaltiot veloitetaan säätämään laitton huumausainekauppa, yllytys ja avunanto siihen sekä tällaisen rikoksen yrityk-

rikollisiksi teoksi. Laiton huumausainekauppa määritellään käsittämään laajasti erilaiset huumausaineisiin tai psykotrooppisten aineisiin liittyvät toiminnot, että olennaisia kriteerejä ovat voiton tavoittelu ja toiminnan luvattomuus. Soveltamisalan ulkopuolelle suljetaan huumausaineiden väärinkäyttäjien omaan käyttöön liittyvät teot sekä sellainen huumausaineiden välittäminen, johon ei liity voiton tavoittelua.

Lisäksi on ehdotuksen mukaan säädettävä rikoksentekovälineiden ja rikoshyödyn menettämisseuraamuksista sekä rangaistusseuraamuksista, joissa otetaan huomioon rikoksen vakavuus siten, että vakavista rikoksista määrätään vapausrangaistus. Vakavimmissa rikoksissa vapausrangaistuksen enimmäismäärän on oltava vähintään viisi vuotta. Jäsenvaltiot veloitetaan myös soveltamaan vähintään puitepäättösehdotuksessa määriteltyjä rangaistuksen koventamisperusteita, jotka koskevat (a) rikollisjärjestykseen kuulumista, (b) väkivallan tai aseiden käyttöä rikoksen tekemisessä, (c) vajaavaltaiten käyttämistä hyväksi rikoksen tekemisessä, (d) rikoksen tekemistä nuorten toimintaympäristössä tai huumausaineiden väärinkäyttäjien hoito- ja kuntoutuslaitoksen läheisyydessä (e) rikoksentekijän kuulumista tiettyihin ammattiryhmiin sekä (f) rikoksen uusimista. Mikäli jokin koventamisperusteista soveltuu, vapausrangaistuksen enimmäiskeston on oltava vähintään seitsemän vuotta. Lieventämisperusteena on otettava huomioon ainakin se, että rikoksentekijä on avustanut joko rikoksen selvittämisessä muiden tekijöiden osalta tai huumausainekauppaverkon paljastamisessa.

Puitepäättösehdotuksessa määrätään myös oikeushenkilöiden vastuusta ja niihin kohdistettavista seuraamuksista.

Oikeushenkilö pitää voida tuomita rikoksentehtäjän ohella silloin, kun rikos on tehty sen puolesta tai hyväksi ja tekijänä olleella luonnollisella henkilöllä on edustamiseen, päätöksentekoon tai valvontaan perustuva asema oikeushenkilössä. Vastuuseen asettamisen on oltava mahdollista myös silloin, jos rikoksen tekeminen on ollut mahdollista ohjauksen tai valvonnan puutteen vuoksi. Oikeushenkilöille on säädettävä tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia seuraamuksia, joihin kuuluu sakko.

Jäsenvaltioiden on käytettävä tuomiovaltaansa rikoksen tekopaikan perusteella. Ne voivat käyttää tuomiovaltaansa myös rikoksentehtäjän kansalaisuuden sekä oikeushenkilön sijoittautumispaikan nojalla. Ellei jäsenvaltio luovuta kansalaisiaan, sen on ulotettava toimivaltansa oman maansa kansalaisiin, jotka ovat syyllistyneet laittomaan huumausainekauppaan kyseisen jäsenvaltion ulkopuolella.

Jäsenvaltiot velvoitetaan antamaan voimassa olevien järjestelyjen mukaisesti toisilleen mahdollisimman laajaa keskinäistä oikeusapua huumausaineiden laitonta kauppaa koskevilla oikeudellisissa menettelyissä sekä neuvottelemaan keskenään toiminnan yhteensovittamisesta, mikäli rikos kuuluu usean jäsenvaltion toimivaltaan.

3. Vaikutus Suomen lainsäädäntöön

Huumausainerikoksista säädetään rikoslain 50 luvussa. Laissa ei ole artiklan 1 mukaista erillistä huumausainekaupan määritelmää, mutta puitepäättösehdotuksessa edellytetyt tekemuodot on jo nykyisellään säädetty rangaistaviksi. Suomessa ehdotuksen mukaiset teot on kriminalisoitu, jos ne on tehty laittomasti. Hyötymistarkoituksessa tehtyjä tekoja ei ole erotettu muista.

Huumausainerikoksesta (RL 50:1) on säädetty rangaistukseksi sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Törkeästä tekemuodosta (RL 50:2) voidaan tuomita vähintään yksi vuotta ja enintään kymmenen vuotta vankeutta. Huumausaineen

käyttörikoksesta (RL 50:2a), joka tulee voimaan 1.9.2001, rangaistus on sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Puitepäättösehdotuksen 4 artiklan 1 kohdan mukaan vakavia tapauksia varten on säädettävä vähintään viiden vuoden enimmäisrangaistus, millä ei ole tarkoitettu niitä rikoksia, joihin soveltuvat erikseen 5 artiklassa säädetyt koventamisperusteet. Tämä tarkoittaisi sitä, että Suomen olisi säädettävä tavallisen ja törkeän huumausainerikoksen väliin sijoittuva uusi tunnusmerkistö vakavia rikoksia varten.

Koventamisperusteita koskevan 5 artiklan 1 kohdan alakohdat b, c, d, e ja f edellyttäisivät lainsäädännön muuttamista. Törkeän huumausainerikoksen (RL 50:2) tunnusmerkistössä ei ole lainkaan alakohtien b, c, e ja f mukaisia kriteereitä, eikä RL 50:2:n 1 momentin 5 kohta vastaa täysin alakohtaa d. *Alakohdan b* mukainen kriteeri koskee väkivallan tai aseiden käyttämistä rikoksen tekemisessä. Väkivallan tai aseiden käyttäminen voidaan Suomessa tuomita erillisenä rikoksena, mutta se ei tällä hetkellä ole peruste tuomita huumausainerikoksen törkeästä tekemuodosta. *Alakohdan c* mukaan koventamisperusteena sovelletaan sitä, että alaikäinen tai sellainen henkilö, joka ei kykene hallitsemaan omaa tahtoaan, on myötävaikuttanut rikokseen. *Alakohta d* puolestaan koskee sitä, että rikos on tehty oppilaitoksessa, nuorten yhteisössä, nuorisolle tarkoitettussa vapaa-ajan keskuksessa tai huumausaineiden väärinkäyttäjien hoito- ja kuntoutuslaitoksessa tai niiden läheisyydessä. Suomen rikoslaissa koventamisperusteena on se, että levitetään huumausainetta alaikäisille tai muuten häikäilemättömällä tavalla, mikä on sisällöltään rajoitetumpi kuin puitepäättösehdotuksessa edellytetty muotoilu. *Alakohdassa e* luetellaan sellaisessa ammateissa toimivat henkilöt, joihin sovelletaan koventamisperustetta, mikäli teko on tehty tätä asemaa hyväksi käyttäen. Näitä ovat lääkäri, apteekkari, virkamies, joka työskentelee oikeus- tai sosiaalialalla, poliisissa, tullissa tai vankilassa, sekä opettaja, kasvattaja tai muu koululaitoksen piirissä työskentelevä henkilö. *Alakohdan f* koventamisperusteena on se, että

rikoksentekijä on tuomittu lainvoimaisesti yhdestä tai useammasta vastaavasta rikoksesta jossakin Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Suomessa rikoksen uusiminen voidaan ottaa huomioon rangaistuksen mittaamisessa, mutta sitä ei käytetä rikoksen tunnusmerkistöissä seikkana, joka tekisi rikoksen törkeäksi.

RL 6:3:n mukaan rangaistusta voidaan lieventää ainoastaan silloin, jos rikoksentekijä on edistänyt oman rikoksensa selvittämistä. Puitepäätosehdotuksen 6 artiklan mukaan seuraamuksia on voitava lieventää, mikäli rikoksentekijä on antanut hyödyllisiä tietoja muista rikoksentekijöistä tai avustanut huumausainekaupan reittien paljastamisessa. Artikla edellyttäisi lainsäädännön muutosta.

Oikeushenkilön rangaistusvastuu ei Suomessa koske huumausainerikoksia, joten 7 artikla edellyttäisi muutosta oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalaan.

4. Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti siihen, että EU tehostaa vakavan huumausainekaupan vastaista toimintaansa Tampereen Eurooppa-neuvoston päätelmien mukaisesti. Laajamittainen huumausainekauppa on osa kansainvälistä organisoitua rikollisuutta, jossa tarvitaan kansainvälistä yhteistyötä. Kaikki EU:n jäsenvaltiot ovat sitoutuneet YK:n huumausaineyleissopimuksiin. Näistä sopimuksista vuonna 1988 hyväksytty Wienin huumausaineyleissopimus koskee

erityisesti toimia kansainvälistä huumausainekauppaa vastaan. Näiden yleissopimusten ansiosta jäsenvaltioiden huumausainekauppaa koskevien rangaistussäännösten tunnusmerkistöt ovat jo pitkälle yhdenmukaisia. Euroopan unionin on puututtava sellaisiin lainsäädännön aukkoihin ja oikeusapuyhteistyön esteisiin, jotka käytännössä estävät organisoituneen ja rajat ylittävän huumausainekaupan torjuntaa.

Yhteisesti sovittavan enimmäisrangaistuksen vähimmäistason olisi koskettava vain törkeitä, vaikutuksiltaan rajat ylittäviä rikoksia. Vähäisempien rikosten rangaistukset olisi jätettävä kansallisesti säädeltäviksi. Valtioneuvoston mielestä on kyseenalaista, onko tarvetta erotella huumausainerikokset tavalliseen, vakavia rikoksia varten säädettyyn ja törkeään tekemuotoon 4 artiklan edellyttämällä tavalla. Ratkaisu olisi vieras Suomen rikoslaissa omaksutulle törkeys porrastussystematiikalle.

Jotkut artiklan 5 mukaiset ankaroitamisperusteet ovat Suomen rikosoikeuden kannalta ongelmallisia. Suomen rikosoikeudellisessa järjestelmässä on myös päädytty siihen, että rangaistusta lieventäväksi perusteeksi on nimenomaisesti säädetty ainoastaan rikoksentekijän oman rikoksen selvittämisen edistäminen, ei sen sijaan toisen tekemien rikosten selvittämisen avustaminen kuten 6 artiklassa edellytetään.

Puitepäätoksen käsittely on alkuvaiheessa eikä muiden jäsenvaltioiden kannoista vielä ole tarkempaa tietoa. Oletettavasti ehdotus muuttuu merkittävästi työryhmäkäsittelyssä.

